MOBILITATEA ACADEMICĂ STUDENȚEASCĂ ÎN CONTEXTUL DEVENIRII PROFESIONALE

Victoria BULICANU,
doctor în ştiinţe politice,
conferenţiar universitar interimar

Mobilitatea academică studențească reprezintă unul dintre elementele cheie în procesul de extindere a cooperării între Uniunea Europeană şi ţările Parteneriatului Estic în domeniul învățământului superior şi al cercetării. Se știe că una dintre marile surse de bogăție și mândrie ale societăților de astăzi este asociată cu capitalul lor de cunoaștere, care generează noi descoperiri și conduce la progrese în varii domenii de dezvoltare umană: politic, economic, social și tehnologic care devin din ce în ce mai rapide și mai semnificative. Aceste noi condiții de dezvoltare și progres au condus și la intensificarea procesului de internaționalizare în învățământul superior, care a devenit mai puternic pe scena mondială, în special după anii ”90 ai secolului trecut. De asemenea, începe să se semnaleze realitatea multor universități din întreaga lume ca fiind veritabile „campusuri globale”, nu doar din cauza diversității umane pe care o reprezintă, ci pentru că dezvoltă o mentalitate interculturală ca parte a modului lor de a fi și a acționa.

Evident, extinderea mobilității studențești este o misiune nu doar a instituţiilor de învăţământ superior, dar şi a organizaţiilor societăţii civile. Acestea, prin metode specifice lor, pot analiza modul în care sunt implementate prevederile Procesului Bologna, pot identifica eventualele constrângeri şi, ceea ce este cu mult mai important, pot desfăşura campanii eficiente de promovare a mobilităţii academice studențești în rândul studenţilor, masteranzilor, doctoranzilor şi cadrelor didactice. Programele de mobilitate academică constituie una dintre principalele modalități de cooperare academică internațională, care au fost implementate la nivel mondial pentru stabilirea și consolidarea eficientă a procesului de internaționalizare în învățământul superior. Deși mobilitatea academică nu este în niciun caz un fenomen nou, ea a devenit obiect de cercetare foarte relevant la începutul

acestui secol datorită intensității cu care s-a manifestat, așa cum demonstrează unele statistici.

Principalele efecte benefice ale mobilităţii constau în creșterea calităţii studiilor prin perfecţionarea metodelor de predare – învăţare-evaluare, modernizarea curriculei, armonizarea programelor de studii cu cele europene, actualizarea materiilor predate în universităţi. În ansamblu, mobilitatea academică studențească creează premise pentru aderarea învăţământului universitar din ţările incluse în studiu la Spaţiul European al Învăţământului Superior. În ansamblu, amploarea procesului de mobilitate academică studențească depinde într-o măsură decisivă de activismul cadrelor didactice care au participat deja la programele de mobilitate. Anume cadrele didactice care participă activ la conferinţe, mese rotunde, training-uri internaţionale etc. dezvoltă din proprie iniţiativă relaţii de colaborare cu profesorii instituţiilor-gazdă din afara ţării și contribuie semnificativ la încheierea acordurilor interinstituţionale. Nivelul de cunoaștere de către studenţi şi de către cadrele didactice a oportunităţilor de mobilitate academică creditară mai rămâne a fi unul relativ jos. În ansamblu, trebuie să constatăm că mecanismele actuale de informare se bazează mai mult pe reţele sociale informale şi, mai puţin, pe structurile instituţionale existente. Informaţia despre programele de mobilitate se răspândeşte, în principal, prin canale de tipul „de la om la om”, fapt ce duce la formarea unor comunităţi închise. Membrii unor astfel de comunităţi se înscriu repetat, de mai multe ori în programele de mobilitate, diminuând astfel şansele celor neiniţiaţi de a participa la ele [1].

În cadrul programelor de mobilitate pot fi desfăşurate următoarele tipuri de studii şi genuri de activităţi: studii la nivel de licenţă/masterat/doctorat şi/sau pe durata unui semestru/an de studiu; stagii de cercetare în contextul studiilor de masterat/doctorat şi al programelor postdoctorale; stagii de practică; programe de schimb educaţional-cultural; stagii de cercetare şi schimb de experienţă pentru cadre didactice. În cazul acordurilor inter-universitare de cooperare, conform criteriilor reciproc acceptate de cele două universităţi, perioadele de studii în alte instituţii din ţară sau din străinătate trebuie să beneficieze de recunoaştere academică în conformitate cu prevederile legislaţiei naţionale şi reglementările internaţionale în materie de recunoaştere, inclusiv numărul de credite academice transferabile (ECTS), rezul-

tatele obţinute la examene şi stagii de practică şi/sau alte forme de evaluare realizate în universitatea-gazdă.

Aspectul financiar reprezintă un alt avantaj, care încurajează și stimulează participarea la activitățile de mobilitate. Valoarea semnificativă a burselor oferite în cadrul programelor de schimb academic este un stimul major atât pentru studenţi, cât și pentru cadrele didactice. În medie, studenţii beneficiază de o bursă în valoare de 800-1000 euro pe lună. Astfel, participarea în procesul de mobilitate contribuie la soluţionarea problemelor financiare și la diminuarea exodului de creieri. Acest fapt este deosebit de important în condiţiile în care sărăcia din Republica Moldova și salariile mici ale cadrelor didactice determină creșterea riscului de emigrare atât a studenţilor, cât și a cadrelor didactice. În acest context, oportunităţile de mobilitate, existente în cadrul universităţilor, reprezintă un factor de diminuare a fenomenului de emigrare a specialiștilor cu studii superioare și de menţinere a interesului cadrelor didactice de a activa în instituţiile de învăţământ superior din ţară. În viziunea studenţilor, mobilitatea academică a contribuit la însușirea unor noi metode de învăţare, axate mai mult de conversaţie și mai puţin pe reproducere. Majoritatea studenţilor participanți la procesul de mobilitate afirmă că au fost impresionaţi de felul în care erau predate lecţiile, atât cele teoretice (prelegerile), cât și cele practice (seminarele). Studenţii afirmă că stilul de predare era unul diferit de cel practicat de cadrele didactice din instituţiile de învăţământ superior din ţara de origine. Studenţii au accentuat că anumite practici, frecvent utilizate în universităţile de origine (dictarea, povestirea temelor la seminare etc.), în universităţile din străinătate au fost abandonate cu mulţi ani în urmă.

În Republica Moldova, mobilitatea academică a studenţilor este reglementată de Regulamentul cu privire la mobilitatea studenţilor și cadrelor didactice din instituţiile de învăţământ superior al Ministerului Educaţiei din Republica Moldova și este stimulată prin diverse programe de stat și regionale. Multe ţări încheie acorduri bilaterale și multilaterale în acest domeniu. Cele mai cunoscute programe europene sunt „Erasmus” și „Socrates”.

În cadrul Facultății Jurnalism și Științe ale Comunicării de la Universitatea de Stat din Moldova, mobilitatea studențească are câteva avantaje și anume:

- Programe de studii cu un conținut apropiat de cele europene, în proporție de 85-90%. Astfel, la întoarcere, studenții FJȘC își pot echivala notele obținute la cursurile predate la universitățile partenere. Diferența o constituie 1-2 cursuri la care vor fi susținute examene la întoarcerea studentului în țară;

- Receptivitatea cadrelor didactice și comunicarea eficientă cu studenții aflați în mobilitate care vor beneficia de consultații la distanță în pregătirea pentru examenele restante prin oferirea notelor de curs, a bibliografiei la cursurile restante, a sarcinilor pentru atestările la curs și cele pentru Lucrul Individual;

- Calendar academic rațional întocmit, care permite studentului susținerea examenelor restante în sesiunea de bază la cursuri, sau, cel târziu, în sesiunea de recuperare a aceluiași semestru;

- Conlucrarea activă a cadrelor didactice responsabile de mobilitate cu membrii responsabili din universitățile partenere, în vederea stabilirii situației studenților, condițiilor de trai, de studii, a problemelor de orice natură cu care ar putea să se confrunte studenții noștri în străinătate (perioada pandemică a demonstrat mai mult ca niciodată acest lucru).

USM este angajată activ în promovarea mobilităţii academice, prin intermediul Departamentului Relaţii Internaţionale, care promovează Programul de mobilitate Erasmus + încheind peste o sută de acorduri de colaborare cu universităţi şi alte instituţii de învăţământ superior din circa 30 de ţări. În cadrul USM, s-a elaborat Regulamentul cu privire la mobilitatea academică în conformitate cu Codul Educaţiei nr.152 din 17.07.2014 şi Regulamentul-cadru cu privire la mobilitatea academică în învăţământul superior, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.56 din 27.01.2014, care stabileşte modul de participare a studenţilor şi a personalului academic în programe de mobilitate academică la nivel naţional şi internaţional, precum şi determină ordinea realizării stagiilor de practică, schimbului educaţional-cultural în cadrul unor programe internaţionale.

De-a lungul timpului mobilitatea studențească în cadrul Universității de Stat din Moldova, dar și în cadrul FJȘC a constituit un important factor de evaluare a potențialului relațional instituțional, de evaluare a nivelului de comunicare cu instituțiile de învățământ superior din străinătate, dar și o posibilitate de evaluare și stabilire a nivelului de

apropiere a conținutului programelor de studii ale facultăților USM cu cele din cadrul instituțiilor-gazdă de mobilitate studențească. Printre măsurile de îmbunătăţire a mobilităţii academice a studenţilor întreprinse de USM pot fi menţionate următoarele: elaborarea planului strategic al Departamentului Relaţii Internaţionale a USM, a strategiei de internaţionalizare; elaborarea de programe şi proiecte internaţionale; acorduri bilaterale cu universităţi din lume; studenţi străini; asigurarea cursurilor în limbile română/rusă/engleză.

Lucia Șerbănescu, în lucrarea *Managementul programelor de formare continuă a cadrelor didactice. Ghid practic,* menționează în contextul necesității aplicării programelor de dezvoltare și formare continuă în cadrul instituțiilor de învățământ că în prezent în programele și activitățile de formare se promovează paradigma competenței. Modelul abordării prin competențe este recomandat de specialiști, întrucât răspund cerințelor profesionale actuale și de perspectivă… [3, p. 182].

Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării a încheiat acorduri de mobilitate academică cu mai multe instituții din România, Bulgaria, Belgia etc. În ultimii trei ani, mai mulți studenți din cadrul FJȘC, USM au reușit să realizeze studiile de-a lungul unui semestru în cadrul *Institut des Hautes Études des Communications Sociales* (IHECS), Belgia, însușind programul de studii din această instituție și reușind să-și îmbogățească cunoștințele și abilitățile cu noi practici în domeniul comunicării publice, a jurnalismului radio, TV și online. Precum și în domeniul jurnalismului de investigație, recunoscut în Europa pentru practicile de calitate implementate în vederea obținerii informațiilor exclusiviste și în interesul cetățeanului. Aceste competențe și abilități obținute peste hotare, își găsesc, de obicei, reflectare ulterior, în cadrul lucrărilor de licență, pe care le realizează studenții care se întorc în instituțiile din țară, pentru ca aceste cunoștințe prețioase obținute peste hotare să fie implementate și în activitățile din redacțiile autohtone. În aceste condiții, angajatorul, în mod sigur, va aprecia efortul instituției de învățământ în vederea pregătirii unei noi generații de profesioniști, capabili să ajusteze și să reformeze chiar acele practici standardizate, uneori depășite și învechite, utilizate în mod obișnuit în muncă redacțiilor autohtone.

Totuși, pe lângă acele avantaje pe care le oferă mobilitatea studențească în contextul promovării acesteia de către instituțiile de

învățământ din țara noastră, ar exista și o serie de puncte slabe, care necesită a fi înlăturate în timp, în vederea conștientizării importanței pe care o oferă mobilitatea studențească pentru creșterea capacităților profesionale ale studenților, viitori profesioniști în domenii de interes național. Printre cele mai evidente puncte slabe, identificăm următoarele: experiență și tradiție insuficientă pentru aplicarea la proiecte internaționale de cercetare și educație. Acest lucru se manifestă prin lipsa unui personal calificat în domeniu, care să aibă cunoștințe suficiente pentru implicarea în procesul de identificare a potențialilor instituții partenere și de inițiere și dezvoltare a unor proiecte de mobilitate. Un alt dezavantaj ar fi vizibilitatea naţională şi internaţională insuficientă a multor universităţi din țara noastră, care poate conduce, pe termen scurt, la o scădere a numărului de candidaţi pentru programele universităţilor naționale şi, pe termen mediu, poate afecta competitivitatea universităţilor pe plan internațional. Nu în ultimul rând, putem menționa și factorul financiar ca fiind unul dintre impedimentele care nu permit dezvoltarea suficientă a programelor de mobilitate, or resursele financiare ar putea contribui într-o măsură mai mare la promovarea relațiilor internaționale la susținerea mobilităților profesorilor și studenților [2].

Promovarea scăzută la nivel internațional a rezultatelor cercetărilor cadrelor didactice din țara noastră conduce, inevitabil, la faptul că universitățile din Republica Moldova se bucură de o atenție mai mică decât alte instituții europene, spre exemplu, din partea organizațiilor internaționale și a altor centre educaționale de peste hotare în vederea stabilirii unor relații de colaborare de lungă durată. În același context, mai putem menționa și lipsa unor mecanisme instituționalizate de recunoaștere și echivalare a studiilor obținute în programe de mobilitate, iar multe din cele existente nu permit o evaluare exhaustivă a cunoștințelor studenților obținute peste hotarele țării în perioada de mobilitate, or rezultatele obținute de către student în această perioadă, conform normelor din regulamentele existente, vor fi recunoscute automat, fără examinări suplimentare, iar acest fapt ar putea crea anumite atitudini rezervate în raport cu obiectivitatea evaluării cunoștințelor studenților la aceleași cursuri în străinătate. O altă mare problemă, pe care nu o putem ignora în această listă a punctelor slabe privind procesul de desfășurare a mobilității academice, este cunoașterea slabă a

limbilor de circulație internațională în țara noastră, în mod special, de către cadrele didactice, care nu întotdeauna beneficiază de cursuri gratuite pentru îmbunătățirea cunoștințelor în acest domeniu. Pe de altă parte, studenții chiar dacă ar putea să aibă cunoștințe mai proaspete în materie de limbi străine, adesea ezită să depună actele pentru participare în cadrul concursurilor pentru realizarea mobilităților studențești, din cauza nesiguranței în ceea ce privește nivelul necesar de cunoștințe ale acestora pentru a reuși să facă față provocărilor academice într-o altă limbă decât cea maternă.

Nu negăm faptul că instituțiile de învățământ din țara noastră nu dețin încă o experiență valoroasă la capitolul procesul de internaționalizare a programelor academice, dar suntem la etapa când încercăm să facem niște pași siguri pentru dezvoltarea și susținerea acestui proces atât de necesar nu doar pentru cadrele didactice și studenți, dar pentru dezvoltarea unor domenii întregi de activitate economică națională, care ar permite alinierea țării noastre la standardele și practicile internaționale de dezvoltare a statelor sub toate aspectele, pe care le solicită timpurile în care viețuim. Nu este de mirare că mobilitatea studenților și cooperarea în cercetare sunt acțiuni prioritare pentru creșterea nivelului de internaționalizare universitară și una dintre cele mai importante provocări ale învățământului superior din întreaga lume. În ultimii ani, universitățile își deschid ușile către instituțiile partenere din alte țări mai des prin sprijinirea schimburilor de studenți și personal universitar. Trebuie să recunoaștem că nivelul la care se realizează mobilitatea academică internațională într-o instituție de învățământ indică faptul că instituția în cauză deține o poziție consolidată în domeniul educației, dar și dispune de un prestigiu mai mare în ochii studenților și viitorilor candidați la acest statut.

În prezent, majoritatea clasamentelor, indiferent dacă sunt naționale sau globale, includ rata de internaționalizare a universității ca fiind unul dintre cei mai importanți factori în calitatea educației. Prin urmare, centrele educaționale se străduiesc să obțină recunoaștere internațională și, astfel, fiabilitate și vizibilitate care le fac mai eficiente și mai competitive față de alte instituții de educație. Cu toate acestea, pe lângă faptul că este clasificat pe poziții de top în clasamentele universităților naționale și globale, internaționalizarea oferă și posibilitatea de a îmbunătăți calitatea educației și de a dobândi competențe

unice. Este, de asemenea, o oportunitate de a spori eficiența cercetării și recunoașterea realizărilor științifice în Europa și în alte părți ale lumii. Internaționalizarea actuală în învățământul superior arată că există multe posibilități de dezvoltare a cooperării între universități, cum ar fi colaborarea științifică, tehnologică sau culturală, echipe comune de cercetare, diplome comune, acceptarea reciprocă a studenților absolvenți și postuniversitari și mobilitatea profesorilor lor, indicând faptul că procesul de internaționalizare în instituțiile de învățământ superior implică un set larg de politici, strategii, acțiuni și actori.

Referințe bibliografice:

1. Cunoştinţe, atitudini şi practici referitoare la mobilitatea academică creditară (Armenia, Moldova, Ucraina) Studiu de politici educaţionale. Disponibil:https://ipp.md/wpcontent/uploads/2017/04/Studiu_Mobilitatea_creditara_ro.pdf.pdf (Vizitat: 20.02.2021).
2. Students' international mobility and the benefits for universities. Disponibil: http://erasplus.com/students-international-mobility-and-the-benefits-for-universities/(Vizitat: 21.03.2021).
3. Șerbănescu, L., Mușata, D. Managementul programelor de formare continuă a cadrelor didactice. Ghid practic. Iași: Polirom, 2020. 280 p.